

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ГУМАНІТАРНИЙ КОНТЕКСТ

Головними ознаками складних соціальних систем є стабільність, безпека, захищеність і відповідальність. Завдяки цим характеристикам соціум здатен функціонувати в умовах конфліктів, криз, невизначеності, ризику та забезпечувати збереження своєї структури, підтримання рівноваги ендегенних елементів і надійності зв'язків, а також має можливість протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Узгоджене функціонування та розвиток усіх соціальних інститутів створюють умови для гармонійного взаємовпливу різних сфер життєдіяльності людини, суспільства і держави, що забезпечує високу якість життя, умови гідної праці та соціальний захист громадян, політичну й економічну стабільність країни та її безпеку.

Фундаментальною рисою сучасного суспільства є соціалізація всіх сфер людського життя та підпорядкування їх соціальним цілям. У Декларації соціального прогресу і розвитку ООН [1] підкреслено важливість тісного зв'язку і взаємного впливу безпеки, соціального прогресу та економічного розвитку. При цьому соціальна безпека виступає передумовою не лише соціального, але й економічного прогресу країни.

Українській соціум перебуває в ситуації підвищеного рівня небезпеки і дефіциту стабільності, спричиненій як зовнішніми викликами для незалежності держави, пов'язаними з агресією Російської Федерації на сході України та анексією АР Крим, так і внутрішніми чинниками соціально-економічної кризи. Це актуалізує завдання забезпечення національної, воєнної, громадської, соціальної, суспільно-політичної, інформаційної та культурної безпеки. У свою чергу, забезпечення соціальної безпеки людини, суспільства і держави є важливим чинником формування суспільної довіри до діяльності влади, необхідної для успішної реалізації проголошених в Україні реформ.

Автори численних наукових публікацій визначають власні підходи до розуміння соціальної безпеки. Так, О. Новікова [2] О. Хомра, Т. Русанова [3] та ін. трактують соціальну безпеку як не-

від'ємну складову національної безпеки. Концептуальні та стратегічні підходи до забезпечення соціальної безпеки громадян у контексті людського розвитку досліджує О. Власюк [4]. Змістовну структуру соціальної безпеки запропоновано в роботах А. Колота, І. Гнибіденка та ін. [5] – автори виокремлюють три макроструктурні складові соціальної безпеки – соціальну безпеку держави, суспільства і людини. Однак, незважаючи на високий рівень опрацювання теоретичних і методичних підходів до вивчення соціальної безпеки, її дослідження як елемента державного регулювання національної безпеки в сучасному соціально-економічному та гуманітарному контексті поки не дістали достатнього розвитку.

Метою статті є аналіз соціальної безпеки як філософської, економічної та соціальної категорії, її сучасного соціально-економічного та гуманітарного змісту як елемента державного регулювання національної безпеки, визначення специфічних підходів та відмінностей трактування і законодавчого унормування соціальної безпеки в Україні, США та ЄС.

Науковою новизною даної роботи є визначення соціальної безпеки як філософської, економічної та соціальної категорії, її місця і ролі в системі державного регулювання національної безпеки в широкому соціально-економічному та гуманітарному контексті, а також специфічних підходів та відмінностей трактування і законодавчого унормування соціальної безпеки в Україні та світі.

У процесі дослідження застосовано такі методи: узагальнення та системного аналізу (при вивченні існуючого наукового доробку щодо розуміння соціальної безпеки як елемента державного регулювання національної безпеки, обґрунтуванні методології дослідження); порівняння (для систематизації даних, визначення специфічних підходів та відмінностей сучасного трактування і законодавчого унормування соціальної безпеки); абстрактно-логічний (для формулювання висновків за результатами дослідження).

Генезис поняття «безпека» (лат. *securitas*, грец. *ασφάλεια*) зумовлений біологічною природою людини як суб'єкта, першоосновою якого є інстинкт самозбереження. Потреба в забезпеченні особистої та колективної безпеки супроводжує існування людини в часовому континуумі цивілізаційного розвитку та нерозривно пов'язана зі становленням соціуму і держави. Саме тому категорія безпеки є міждисциплінарною, має глибокий філософський зміст та історичне коріння, а також взаємозв'язок із політологією, історією, правом, економікою, соціологією та іншими науками. Безпека людини є ключовою складовою стратегічного напрямку, визначеного

Організацією Об'єднаних Націй (ООН) як сталий людський розвиток, у рамках якого відбувається формування критичних умов екологічної стійкості, безпеки і прав людини, сприяння рівності та соціальної справедливості [6, с. 98].

Інтерпретація безпеки як економічної категорії впливає з розуміння економіки (грец. *oikonomia* – управління господарством) як найважливішої сфери суспільного буття, де з використанням різного роду ресурсів здійснюються виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, а система економічних відносин формується і постійно розвивається під впливом економічних законів. Безпека виступає важливою характеристикою стійкості, невразливості економічної системи країни, стабільності процесів розширеного самовідтворення національної економіки для збалансованого задоволення потреб громадян, суспільства і держави на певному визначеному рівні та часовому проміжку, протидії економічній дестабілізації під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, а також забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання.

Основна функція безпеки як економічної категорії зумовлена наявністю диспропорцій і дисфункцій, що виникають у процесі функціонування ринкового економічного механізму у зв'язку з існуванням так званих «провалів ринку». Зокрема, це стосується дотримання суб'єктами господарювання норм економічної конкуренції, стандартів якості та безпеки товарів і послуг, взаємодії економічного механізму із соціальною, екологічною та іншими сферами з питань зайнятості населення, рівня оплати та безпеки праці, впливу на навколишнє середовище тощо. З огляду на це, безпека в системі економічних категорій поєднує в собі економічну свободу та захист від небезпеки економічної дестабілізації, що означає створення умов для досягнення стійкості економічної системи та сталого розвитку суспільства, а також заходи щодо гарантування економічної безпеки держави, особи і суспільства.

Безпека як соціальна категорія в широкому розумінні виступає уособленням соціалізації всіх сфер людського життя та підпорядкування їх соціальним цілям у рамках моделі соціальної держави (держави загального добробуту), практичне втілення якої відбулося у 80-х роках XIX ст., коли уряд О. Бісмарка надав соціальній політиці статусу офіційної доктрини Німеччини та згодом закріпив її у Веймарській конституції (1919 р.) [7]. Концепції держави загального добробуту в 40-70-х роках XX ст. базувалися на положеннях утилітарної концепції англійського філософа Дж. Бентама і перед-

бачали наявність сильної держави, що брала на себе значну частину функцій перерозподілу благ у суспільстві, основними цілями якої були забезпечення визначеного рівня добробуту, підтримка соціально вразливих громадян і цілих соціальних груп. Пізніше в розумінні соціальної держави стали переважати субсидіарні підходи, згідно з якими держава створює умови для діяльності та розвитку громадян, їх об'єднань і залишає за собою право втручатися тоді, коли люди дійсно не можуть подбати про себе власними зусиллями [8].

У дискурсі постпозитивістського парадигмального переходу Т. Куна в суспільних науках відбувається зміна акцентів зі статичного розуміння безпеки на динамічне. Динамічну складову до тлумачення безпеки привносить поява термінів «сек'юритизація» і «десек'юритизація» [9, с. 23-26]. О. Полтораков зазначає, що в контексті становлення «сек'юритології» (науки про безпеку) на кінець першого десятиліття ХХІ ст. постала проблема реконцептуалізації поняття «безпека», імпортованого з воєнної та міжнародно-політичної науки, де категорія «безпека» посідає центральне місце разом із категорією «національний інтерес» [10, с. 18]. Відбувається поширення суспільно-політичного концепту безпеки з воєнно-політичної (переважно міжнародної) сфери на суміжні соціально-гуманітарні галузі.

Національна безпека стає міждисциплінарною категорією, синтетичним поняттям політології та соціології, воєнних й економічних наук, що викликає її досить широке тлумачення. Така термінологічна експансія поступово концептуалізується як інтелектуальна проблема постмодерністської реконструкції соціальної реальності. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема змістовного наповнення ключових категорій, на яких базуються спроби осмислення сучасного «безпекоцентричного» світу [9, с. 19, 21-22, 24-26].

На думку американського соціолога Р. Інглхарта, актуальність безпекової проблематики зростає у зв'язку з тим, що відбувається притаманне добі постмодерну зрушення від «матеріалістичних» цінностей з акцентом на економічній та фізичній безпеці до цінностей «постматеріальних», орієнтованих на проблеми індивідуального самовираження та якості життя [11, с. 10]. Цей процес супроводжується імплементацією воєнно-політичного визначення безпеки (англ. *security*) до соціально-гуманітарної сфери, на відміну від природничо-технічного розуміння безпеки, що оперує англійським терміном *safety* [9, с. 21-22].

Перетворення національної безпеки з абстрактної політологічної категорії на базовий параметр практики державного регулювання [9, с. 23] в його широкому розумінні відбувається під впливом загальної теорії соціального управління, множинність об'єктів та суб'єктів якого зумовлює різноманітність його видів, що забезпечує організаційний вплив з боку носіїв державно-владних повноважень на суспільні відносини з метою їх регулювання [12, с. 29, 31, 35; 13, с. 12].

Поняття державного регулювання та державного управління частково збігаються, оскільки вони спрямовані на впорядкування соціальних об'єктів і процесів. Водночас ці дві категорії мають значні відмінності, пов'язані з використанням специфічних засобів (методів) управлінського впливу. Державне регулювання є більш широким поняттям, ніж державне управління. Останнє являє собою певний вид діяльності органів держави, що має владний характер і передбачає вплив на об'єкти управління шляхом використання певних повноважень.

Державне регулювання не може бути здійснене без застосування методів безпосереднього впливу на об'єкти управління, водночас його також пов'язують із використанням непрямих методів управлінського впливу (економічних, заохочення, стимулювання). Питання доцільності та ступеня застосування державного регулювання в економічній теорії розглядається в рамках класичної школи (А. Сміт, Т. Мальтус, Д. Рікардо, Дж. Мілль та ін.), яка відстоює повне невтручання держави в ринкову економіку. М. Фрідман та його послідовники вважають за доцільне помірне непряме державне регулювання грошової сфери (Дж. Кейнс, П. Самуельсон та ін.) з ідеями необхідності безпосереднього державного втручання в економіку.

У сучасних наукових дослідженнях приділяється значна увага понятійному узгодженню термінів «управління», «врядування», «адміністрування», визначенню взаємозв'язків і відмінностей соціального та державного управління, державного правління і врядування, управління як адміністрування, а також розвитку пов'язаних із ними концепцій належного (доброго) врядування і публічного менеджменту. У більшості країн зі сталою і тривалою демократичною традицією використовують поняття «публічне адміністрування» (англ. *public administration*) (у значенні «суспільне» або «громадське»). Разом з урядуванням (англ. *government*) у значенні управлінської діяльності уряду або політичного (державного) правління, що передбачає ухвалення рішень, останнім часом у західному світі

інтенсивно затверджується нове поняття «врядування» (англ. *governance*). Для позначення його змісту використовується термін «публічне врядування» (англ. *public governance*), що містить конотацію горизонтального, мережевого вимірювання процесу управління як взаємодії, співпраці та скеровування, підкреслює залучення до управлінської діяльності більшої кількості суб'єктів та її вихід за межі уряду. Згідно з новими підходами публічне врядування є також справою інших суспільних суб'єктів: бізнесу, громадянського суспільства [14].

К. Колесникова вважає, що поняття «публічне адміністрування» є більш широким, ніж «державне управління», оскільки перше містить такі додаткові дефініції, як суспільний, народний, загальнонародний, загальнодоступний, комунальний, відкритий, гласний, а також включає володіння, керівництво, організацію. Публічне адміністрування охоплює всю систему адміністративних інститутів з ієрархією влади та являє собою скоординовані групові дії з питань державних справ, що:

- пов'язані з трьома гілками влади (законодавчою, виконавчою і судовою);

- мають важливе значення у формуванні державної політики;

- є частиною політичного процесу;

- значно відрізняються від адміністрування у приватному секторі;

- пов'язані з численними приватними групами та індивідами, які працюють у різних компаніях та громадах.

Якщо в державному управлінні об'єктом виступає держава, то в публічному адмініструванні – суспільство. Відповідно, ключовими елементами державного управління є держава і державна влада, а публічного адміністрування – суспільство та публічна влада. Публічне адміністрування виступає складовою публічного управління (врядування), що забезпечує зв'язок між державним та публічним управлінням (врядуванням) через організацію втілення прийнятих рішень [15, с. 42-45]. Отже, державне управління (*government*), публічне адміністрування (*public administration*) та публічне управління (врядування) (*public governance*) є органічно пов'язаними між собою складовими соціального управління.

В основу публічного управління покладено, принаймні, три глобальних підходи:

- ринково-ліберальний, сформульований у концептуальних моделях нового менеджменту, що спирається на ринкову модель,

«байдужу до політики», де громадянин виступає в ролі споживача або клієнта;

комунітарно-ліберальний, що розвиває концепції «політичних мереж» і спирається на розвиток договірних структурних відносин між політичними інститутами держави і суспільства, визнання рівності громадян та інших суб'єктів мережевих взаємодій;

демократичного громадянства, заснований на особливому «рецептивному» («сприйнятливому») адмініструванні, покликаному служити громадянину, а не клієнту або споживачу (до останнього напряму належать концепції «менеджменту участі» та «рецептивного адміністрування»).

З точки зору історичного підходу йдеться про зміну трьох парадигм управління. Із кінця ХІХ ст. до 40-50-х років ХХ ст. у західноєвропейських країнах паралельно із становленням демократії розвивалася концепція «раціональної бюрократії» (М. Вебер). У 1960-70-х роках задля подолання негативних наслідків бюрократизації на заміну їй прийшла більш відкрита і гнучка концептуальна модель «нового публічного менеджменту», а з 1980-90-х років інтенсивно впроваджуються підходи публічного врядування (*governance*) та його різновиду – «доброго (належного, нового) врядування» (*good governance*). Останнє робить акцент на взаємовідносинах, процесах, намагається знайти поліцентричні та мінімально ієрархізовані форми ефективного, але водночас гнучкого регулювання суспільних процесів із залученням приватного та громадського секторів. Тим самим добре врядування наближається до суспільного самоврядування та моделі «деліберативної», або «дорадчої», демократії. Концепція «доброго врядування» по-новому формує принципи та критерії належного врядування – це не лише впорядкованість і раціональність, ефективність, підзвітність і підконтрольність, але і відкритість, доступність (інклюзивність), чутливість до вимог громадян, їх потреб і запитів, а отже, справедливість. Добре врядування являє собою демократичне врядування, адже саме демократичним режимам властивий акцент на суспільному саморегулюванні, тоді як недемократичні системи наголошують на наведенні ладу державою [14].

А. Колодій відзначає характерні риси нової моделі публічного врядування, що уможливорює та полегшує колективні дії через спільно прийняті рішення переважно шляхом горизонтальної координації. Автор констатує, що до суспільства все більше переходять ключові функції визначення напряму розвитку, прийняття й упровадження загальнозначущих рішень, вироблення та здійснення

публічної політики. Нова парадигма впливає з необхідності «роздержавлення» управлінських функцій, включення до процесу управління всіх зацікавлених сторін: уряду, бізнесу, громадянського суспільства, інших суспільних суб'єктів – в інтересах кращої керуваності, вищої ефективності та більшої легітимності управлінської діяльності [16].

Вирішення цього завдання має два ключових аспекти: концептуальний (теоретичний) і практичний. На концептуальному рівні мають бути визначені та проаналізовані структура, стан, специфіка соціального потенціалу інститутів громадянського суспільства а також основні чинники, що впливають на його залучення до процесу управління. На практичному рівні необхідно створити механізми розвитку та залучення громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на національному і регіональному рівнях [17, с. 129-130].

У світовій практиці визначення соціальної безпеки має переважно прикладне, інструментальне значення, пов'язане зі створенням та функціонуванням державних систем соціальної підтримки людей із суспільно неадекватним низьким рівнем доходів або їх відсутністю [18, с. 185]. Чітко окреслений «безпековий» контент містять лише два словосполучення – власне у парадигмі безпеки (*social security*) та у значенні захисту (*social safety*). Вони включають практично ідентичний набір лексичних одиниць: безпека, забезпечення, захист, страхування та допомога (табл. 1). Англомовна термінологія у сфері соціальної безпеки дещо відрізняється у США. Так, для позначення системи підтримки бідних людей, які не мають гарантованого соціального мінімуму доходів, використовується *social assistance*, тоді як у США – *welfare*. Термін *social security* у США вживається як у значенні програми соціального страхування пенсіонерів та інвалідів, так і в більш широкому розумінні економічної безпеки суспільства в контексті випадків, коли люди стикаються з певними соціальними ризиками.

Від початку ХХ ст. у США та ряді інших західних країн визначення безпеки (англ. *security*) розглядається переважно з воєнно-політичної точки зору – як стан, що є результатом реалізації оборонних заходів для підвищення захищеності держави від ворожих актів чи інших видів зовнішнього втручання. При цьому особлива увага приділяється проблемам безпеки держави, або національної безпеки [9, с. 21]. Поняття національної безпеки (англ. *national security*) є невід'ємним атрибутом у більшості воєнно-політичних

концепцій у контексті національної оборони і зовнішніх відносин [19, с. 305].

Таблиця 1

Основні лексичні одиниці поняття «соціальна безпека» в англomовній термінології¹

Варіанти визначення	Основні лексичні одиниці поняття «соціальна безпека»						
<i>Social safety</i>	без-пека	за-безпе-чення	за-хист	стра-хуван-ня	допо-мога	гаран-тії	підтримка
<i>Social security</i>							
<i>Social protection</i>	гаран-тії						
<i>Social insurance</i>							
<i>Social welfare</i>					допо-мога		добробут, благополуччя
<i>Social assistance</i>							підтримка, сприяння
<i>Social provision</i>							
<i>Social services</i>							по-слуги

¹ Складено автором.

В ухваленому в 2003 р. Законі України «Про основи національної безпеки України» [20] поняття національної безпеки було визначено в широкому соціально-гуманітарному контексті. У 2018 р. відбулася зміна концептуального розуміння національної безпеки з перенесенням змістовних акцентів із соціально-гуманітарного на воєнно-політичне її трактування. Унаслідок цього в Законі України «Про національну безпеку України» (від 21.06.2018 р. № 2469-VIII) [21] сфера національної безпеки звужена до державної, воєнної та громадської безпеки (табл. 2).

Відповідно, у законодавчому визначенні національної безпеки в Україні актуальний пріоритет віддано захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу і лише після цього – іншим національним інтересам України, до яких належать життєво важливі інтереси людини,

суспільства і держави. При цьому якщо в 2003 р. законодавством визначався вичерпний перелік сфер життєдіяльності суспільства, у яких забезпечується виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам, то в 2018 р. було унормовано, що загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у стратегіях національної, воєнної безпеки, кібербезпеки та інших документах з питань національної безпеки і оборони.

Таблиця 2

Основні елементи законодавчого визначення окремих видів безпеки¹

Національна безпека	Державна безпека	Воєнна безпека	Громадська безпека
Захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу			
та інших національних інтересів України	та інших життєво важливих національних інтересів		Захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації та захисту національних інтересів
від реальних та потенційних загроз	від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру	від воєнних загроз	від впливу загроз

¹ Складено за джерелом [21].

На противагу цьому підходу, європейська політика у сфері соціальної безпеки ґрунтується на базових гуманістичних цінностях, визначених в Угоді про соціальну політику та Протоколі про економічну, соціальну та територіальну єдність, що є додатками до Договору про Європейський Союз (ДЄС) [22].

Європейська соціальна модель передбачає наявність норм щодо заборони дискримінації та обмеження основних свобод. Заборонні норми підтримуються, конкретизуються і доповнюються європейським законодавством (вторинним правом), заснованим на розподілі компетенцій між ЄС і країнами-членами. Цей розподіл впливає на розвиток європейської соціальної моделі шляхом позитивного і негативного визначення компетенцій. Крім того, він встановлює, що ЄС може робити самостійно (виняткові компетенції), а що – у взаємодії з країнами-членами (невиняткові компетенції).

Негативні визначення компетенцій у ряді випадків виникають як виключення певних сфер регулювання з позитивних визначень компетенцій і стосуються політики у сфері: зайнятості, освіти, охорони здоров'я і медичного обслуговування, державного життєзабезпечення, трудових відносин, соціального захисту. У цих сферах політики діяльність ЄС через неможливість гармонізації має характер доповнення або підтримки. Компетенції в аспекті соціальних аспектів у більш вузькому розумінні зберігаються на національному рівні.

Залежно від розподілу компетенцій ЄС має можливості впливу у:

«жорсткій», прямій формі – через реалізацію заборонних норм у первинному законодавстві (договорах про ЄС) та шляхом введення похідного або вторинного законодавства (директиви, нормативні акти, рішення та ін.);

«м'якій» формі – через так звані «процеси» і метод відкритої координації;

«дуже м'якій формі» – через суспільні заклики, декларації, програми дій [23, с. 17-20].

У 1993 р. Європейська Рада прийняла рішення про поширення законодавства ЄС на рівень національних законодавчих систем, що стало одним із критеріїв відповідності, яким мають задовольняти країни-кандидати на вступ до ЄС. Сьогодні система нормативних актів, прийнятих інститутами ЄС, встановлює загальні для всіх держав-членів рамки й орієнтири у сфері соціальної безпеки [24, с. 2-3, 10].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію з ЄС) [25] означає прийняття зобов'язань реалізувати чітко визначені економічні та соціальні реформи протягом конкретного періоду часу. Цей документ містить перелік, що скла-

дається з більш ніж 350 директив, регламентів та інших нормативних документів, з якими має бути гармонізовано законодавство України. Зокрема, у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей Угодою про асоціацію з ЄС передбачено імплементацію 40 директив [26].

Сучасне регулювання соціальної безпеки ЄС залишає за державами вибір форм і засобів її досягнення. При цьому уніфікації, як більш жорсткому методу правового зближення, що передбачає використання єдиних підходів до визначення і реалізації соціальної політики на території держав-членів, відводиться менша роль, унаслідок чого багато питань продовжують регламентуватися національними законодавствами.

Висновки. Безпека є міждисциплінарною філософською, економічною та соціальною категорією, ключовою складовою сталого людського розвитку, у рамках якого відбувається формування умов щодо екологічної стійкості, безпеки і прав людини, сприяння рівності та соціальній справедливості. У системі економічних категорій безпека виконує інтегральну функцію щодо економічної свободи та захисту від небезпеки економічної дестабілізації, чим забезпечує стійкість економічної системи та гарантування економічної безпеки держави, особи і суспільства. Безпека як соціальна категорія реалізується в рамках моделі соціальної держави та є відображенням соціалізації всіх сфер людського життя й підпорядкування їх соціальним цілям. Внаслідок цього відбувається розширення воєнно-політичного концепту безпеки до меж соціально-гуманітарної сфери.

Національна безпека набуває більш широкого соціально-економічного змісту як одна з найбільш важливих базових складових державного регулювання суспільних відносин, що поєднує в собі державне управління, публічне адміністрування та публічне управління (врядування) як невід'ємні елементи механізму соціального управління. При цьому характерними рисами нової моделі доброго (або належного, нового) врядування є «роздержавлення» управлінських функцій, горизонтальна координація та включення до процесу управління не лише уряду, але і бізнесу, громадянського суспільства, інших суспільних суб'єктів для полегшення колективних дій і спільного прийняття рішень щодо визначення напрямку розвитку, вироблення та реалізації публічної політики.

Під впливом збільшення потреби в захисті національного суверенітету і територіальної цілісності країни від загроз, пов'язаних з анексією АР Крим і збройною агресією Російської Федерації, Україна зробила вимушений реверсний крок проти світового тренду

та, зокрема, європейської практики розширення соціально-гуманітарного трактування безпеки. Унаслідок цього в сучасному законодавстві національна безпека виступає інтегральною синтетичною категорією, що поєднує державну, громадську та військову безпеку. Однак порівняльний аналіз змістовних визначень наведених складових дозволяє розглядати соціальну безпеку як категорію, що включає державну і громадську безпеку. З цієї точки зору в найбільш загальному розумінні соціальна безпека полягає в захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності й демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів людини, суспільства і держави, прав та свобод людини і громадянина, реалізація яких забезпечує прогресивний демократичний розвиток, безпечні умови життєдіяльності та добробут громадян, від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають в аналізі сучасних ризиків та актуальних пріоритетів забезпечення соціальної безпеки і визначенні відповідних завдань на національному рівні.

Література

1. Декларація соціального прогресу та розвитку. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_116 (дата звернення: 05.11.2018).

2. Новікова О. Ф. *Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення*. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.

3. Хомра О. У., Русанова Т. Є. Соціальна безпека: виклики, загрози, критерії. Проблеми національної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. URL: <http://www.niisp.gov.ua/vydanna/panorama/issue.php?s=prnb1&issue> (дата звернення: 03.12.2018).

4. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с.

5. *Соціальна безпека: теорія та українська практика*: монографія / І.Ф. Гнибіденко, А.М. Колот, О.Ф. Новікова та ін.; за ред. І.Ф. Гнибіденка, А.М. Колота, В.В. Рогового. Київ: КНЕУ, 2006. 292 с.

6. Новак І. М., Калашнікова Т.М. Дослідження взаємозв'язку сталості людського розвитку і стабільності держави. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3 (28). С. 94-107.

7. Сидорина Т. Ю. «Социальное рыночное хозяйство» Германии и проблема систематизации моделей социальной политики. *Историко-экономические исследования*. 2006. Т. 7. № 2. URL: http://jh.isea.ru/2006--7_2/1_3.asp (дата звернення: 08.10.2018).

8. Кудюкин П. Наиболее реалистический вариант для России – субсидиарное государство. URL: <http://www.hse.ru/pressa2002> (дата звернення: 19.11.2018).

9. Полтораков О. Реконцептуалізація поняття «безпека» в сучасному політико-політологічному дискурсі. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5. С. 19-28.

10. Варналій З. С., Білик Р.Р. *Економічна безпека та конкурентоспроможність регіонів України* : монографія. Чернівці: Технодрук, 2018. 454 с.

11. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества. *Политические исследования*. 1997. № 4. С. 6-32.

12. Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад." Одеса, 2015. 194 с.

13. Державне управління: теорія і практика; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.

14. Енциклопедія державного управління у 8 томах. Том 8: Публічне врядування; наук. ред. колегія: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) та ін. Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011, 630 с.

15. Колесникова К. Співвідношення державного управління та публічного адміністрування у процесі суспільної трансформації. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-3/doc/1/06.pdf> (дата звернення: 18.10.2018).

16. Колодій А. Концепція публічного (нового) врядування в її застосуванні до демократичних і перехідних систем. *Демократичне врядування*. 2012. Вип. 10. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik10/fail/Kolodij.pdf (дата звернення: 13.10.2018).

17. Сидорчук О.Г. Механізми залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства у контексті забезпечення соціальної безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2016. №1. С. 129-133.

18. 1001 financial words you need to know; D. Bach, editor. New York: Oxford University Press, 2003. 237 p.

19. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. JCS, 1989. 633 p. Retrived from. URL: [http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp1_02\(00\).pdf](http://www.bits.de/NRANEU/others/jp-doctrine/jp1_02(00).pdf) (дата звернення: 22.11.2018).

20. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.

21. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21.06.2018 р. *Офіційний вісник України*. 2018. № 55. С. 51. Ст. 1903.

22. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С83/01). URL: old.minjust.gov.ua/file/23491.docx (дата звернення: 07.12.2018).

23. Вітте Л. *Європейська соціальна модель і соціальна згуртованість: яку роль відіграє ЄС?* Київ: Заповіт, 2006. 43 с.

24. Bronstein A. Labour Law Reform in the EU Candidate Countries: Achievements and Challenges. Geneva, International Labour Office, 2003. 41 p.

25. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16.09.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

26. Угода про асоціацію. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasiyu> (дата звернення: 12.10.2018).

Надійшла до редакції 10.12.2018 р.